

7. Стасько О. Г. Психологічна значущість умовних цінностей та їх вплив на формування ідеалізованого "Я" особистості: Дис. ... канд..психол. наук : 19.00.07. / Стасько Олена Григорівна. – Черкаси, 2006. – 369 с.
8. Фромм Е. Бегство от свободы; Человек для себя / Фромм Э. (Пер. С англ.. Д. Н. Дудинский) – Мн.: ООО "Попудри", 2000. – 672 с.
9. Чалдини Р. Психология влияния / Чалдини Р. – СПб.: Издательство "Питер", 2000. – 272 с. – С. 162.
10. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: Навч. Посіб. / Яценко Т. С.– Вища шк.. 2006. – 382 с.

*В статье поставлен акцент на условных ценностях субъекта, их взаимосвязи с процессом общения. Доказана возможность выявления условных ценностей субъекта в межличностном взаимодействии благодаря актуализации эмоционального аспекта. Констатируется, что общение под влиянием условных может становиться статичным, которое может выступать формой психологической защиты.*

*In the article the accent is put on the conditional values of the subject, their intercommunication with the process of intercourse. There is possibility of exposure of conditional values in interpersonality co-operation due to actualization of emotional aspect. It is established, that intercourse under act of conditional values can acquire withstanding forms which can appear in the form of defence.*

Статтю подано до друку 12.12.2014.

©2014 р.

І. С. Дударенко (м. Черкаси)

### **МІЖОСОБИСТІСНИЙ ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК ЯК МЕХАНІЗМ ЗМІНИ СУДЖЕНЬ УЧАСНИКІВ ГРУПОВОЇ ПСИХОКОРЕКЦІЇ**

**Постановка проблеми.** Аналіз широкого спектру психологічних досліджень дозволяє відстежити закономірний інтерес науковців до аксіологічного аспекту життєдіяльності суб'єкта, що є зрозумілим за умов формування нових цінностей, норм та ідеалів. Підвищення інтересу до проблеми вивчення цінностей відбувається зазвичай у кризові періоди, що супроводжується пошуком нових життєвих орієнтирів буття людини. Українське суспільство, яке поступово трансформується, має морально відродитися. Етичні знання стають важливим чинником розвитку духовної культури суспільства і морального світорозуміння особистості. Практична психологія покликана допомогти сучасній людині осмислити життя в усій його багатозначності та глобальності, розширити горизонти індивідуального сприйняття світу, вводячи у нього соціоморальні, гуманітарні критерії оцінки усього, що відбувається. Ситуація стрімких соціальних змін, ціннісно-нормативної невизначеності позначається на психоемоційному стані суб'єкта: викликає тривогу, обумовлює дезорієнтованість, невпевненість, що вимагає пильної уваги психологів до пошуку ефективних засобів надання психологічної допомоги особистості у вирішенні її екзистенційних проблем.

**Актуальність** обраної для дослідження теми обумовлена необхідністю теоретичного осмислення можливостей групової психокорекції у практичному вирішенні аксіологічних проблем суб'єкта. У спектрі проблем, пов'язаних із наданням психологічної допомоги, особливе місце посідає кінцевий результат психокорекційної роботи, який сприятиме

продуктивній життєдіяльності особистості. Важливою проблемою сучасних психологічних досліджень є розробка методичних аспектів групової психокорекційної практики. Особливої значущості набуває подальший аналіз специфіки методів, орієнтованих на глибиннопсихологічне пізнання суб'єкта, зокрема методу активного соціально-психологічного навчання (АСПН), автором якого є академік Т.С. Яценко [5, 6].

Одним із факторів, який забезпечує особистісну та групову психодинаміку у процесі АСПН є зворотний зв'язок. Виходячи із розуміння особистості як аксіологічної категорії (М.Бердяєв), вважаємо, що особистісна динаміка завжди пов'язана зі зміною системи цінностей. Ставлення суб'єкта до себе, соціуму, інших людей зафіксовані в оцінних судженнях.

**Метою** нашого дослідження є аналіз зворотного зв'язку як фактору динаміки оцінних суджень учасника АСПН. Досягнення мети обумовило постановку таких **завдань**: аналіз психологічних досліджень, які розглядають поняття „зворотний зв'язок”; визначення функцій зворотного зв'язку у психокорекційній групі; з'ясування змістових та формальних характеристик міжособистісного зворотного зв'язку у групах АСПН; дослідження динаміки оцінних суджень суб'єкта під впливом міжособистісного зворотного зв'язку у груповому діагностико-корекційному процесі; встановлення засобів оптимізації зворотного зв'язку у груповій роботі. Увага до феномену аксіопсихіки обумовлює необхідність трактування окремих понять, розгляду механізмів аксіогенезу особистості, дослідження значення ціннісно-сислової сфери особистості у інтерпретації дійсності..

**Виклад основного матеріалу.** Науковці визначають особистість як категорію аксіологічну. Вивчення культурно-історичних механізмів формування структури особистості, інтеріоризації першопочатково зовнішніх по відношенню до суб'єкта нормативно-ціннісних регуляторів розкриває генезис та місце цінностей у просторі внутрішнього світу особистості. Ціннісні орієнтації відіграють суттєву спонукальну роль у життєтворчості індивіда. Вибір пріоритетного напрямку життєвого шляху, основних аспектів самореалізації особистості – це, насамперед, вибір головних життєвих цінностей. Ціннісні орієнтації особистості – складний соціально-психологічний феномен, в якому злиті цільова і мотиваційна спрямованість поведінки та діяльності. Цінності відображають усвідомлене ставлення до соціальної дійсності, до інших людей, до себе. Система цінностей особистості детермінує її поведінку, взаємодію з іншими. Цінності особистості є центральною ланкою її самосвідомості, вони висвітлюють сутність людини як суб'єкта, що споглядає, пізнає, творить оточуючий світ і саму себе.

Створення образу дійсності є суб'єктивним, оскільки відображення об'єктивної реальності відбувається, заломлюючись крізь призму особистісних смислів і значень. Кожен несе в собі свій власний світ індивідуальних смислів, які обумовлюють міркування людини, формування її суджень, що є важливим чинником світосприймання та життєдіяльності суб'єкта.

У соціально-психологічному аспекті механізм міжособистісного зворотного зв'язку розглядається у роботах О.О.Бодальова, Г.М.Андрєєвої, М.Ю.Арутюнян та ін. Особливого значення зворотному зв'язку надавала Л.А. Петровська [3], розглядаючи його як механізм, який торкається основи протікання соціально-перцептивних процесів у групових тренінгах. Зазначений феномен є надзвичайно важливим механізмом будь-якого навчання. З точки зору О.О.Бодальова, „завдяки дії механізму зворотного зв'язку людина на основі результату, який досягається по ходу взаємодії з іншими людьми, може коректувати свою наступну поведінку...” [2, с. 96].

Міжособистісний зворотний зв'язок тлумачиться як інформація, яка надається суб'єктові іншими людьми стосовно сприйняття ними його дій чи поведінки, зовнішності, психологічних особливостей тощо. Змістові та формальні характеристики досліджуваного феномену є різноманітними.

Зворотний зв'язок у позагруповому спілкуванні може містити позитивну і негативну інформацію для реципієнта: схвалення й осуд, контроль і пораду. Комунікатор у реальному спілкуванні завжди знаходиться під тиском соціокультурних факторів (норм, етикету, традицій, звичаїв). Останнє стримує відверте висловлювання думок. Оцінні судження, як позитивного, так і негативного характеру мають велику силу впливу на людину. Комунікатор здатний гіпотетично передбачати реакцію на висловлену ним інформацію. Намагання уникнути конфліктних ситуацій, дискомфорту, страх бути незрозумілим, прагнення не образити людину змушує комунікантив стримувати свою думку, справжнє ставлення, висловлюватися нейтрально. Однак не завжди вдається цього досягти.

За наміром міжособистісний зворотний зв'язок може бути мимовільним і довільним. Мимовільним зворотним зв'язком вважається спонтанна реакція, яка свідомо не адресується реципієнту. Вона є достатньо достовірною та інформативною. Зворотний зв'язок може бути вербальним і невербальним, виявлятися в слові, жесті, міміці, інтонації тощо.

Л.А.Петровська виокремлює об'єктивну та комунікативну адекватність зворотного зв'язку. Він є об'єктивно адекватним, якщо інформація про реципієнта відповідає реальності. Комунікативна адекватність зворотного зв'язку забезпечується відвертістю, правдивістю, єдністю думки і слова комунікатора. Дослідники соціально-перцептивних викривлень наголошують на таких причинах їх наявності: стереотипізація, перенесення, "ефекти ореолу, послідовності, інертності", суб'єктивні характеристики індивіда (специфіка самооцінки, рівень соціально-перцептивної компетентності тощо) [3, с. 147-150].

Інформативність міжособистісного зворотного зв'язку суттєво залежить від довіри комунікантив один одному. Умови і механізми становлення довіри розглядаються в роботах І.С.Кона, О.О.Леонтєва, Я.Л.Коломінського, А.В.Петровського. У груповому процесі ступінь довіри залежить від багатьох факторів: реалізації організаційно-методичних аспектів функціонування групи, дотримання обов'язкових принципів групової роботи, майстерності керівника, суб'єктивних особливостей членів групи.

Робота в групі АСПН зорієнтована на глибиннопсихологічний аналіз одержуваного поведінкового матеріалу, психіка пізнається у цілісності її свідомих та несвідомих аспектів. Автор методу, академік Т.С.Яценко, зазначає, що зворотний зв'язок має бути підпорядкованим груповим нормам та цілям. За таких обставин він набуває особливої значущості в процесуальній діагностиці та психодинаміці групи [5, с. 24-25].

Ситуація в групі АСПН дозволяє інтенсифікувати зворотний зв'язок, підсилити його об'єктивну та комунікативну адекватність, загальну інформативність, послабити фактори, які можуть його стримувати в реальному житті.

Відчуття захищеності, безоцінність, конфіденційність стимулюють учасників навчання до активності, відкритості і відвертості. Саморозкриття одних членів групи ініціює інших. Кожний зацікавлений в інформації про себе. В групі має місце „поліфонія” думок. Ціла гамма відгуків учасників навчання на ті чи інші прояви протагоніста активізує рефлексію членів групи, їх пізнавальну діяльність. „Груповий фонд зворотних зв'язків” [3] змушує зіставляти, порівнювати, аналізувати інформацію. Співпадіння ж думок окремих учасників навчання підсилює їх об'єктивність, надійність і вірогідність продуктивного сприймання. Через зворотний зв'язок члени групи пізнають себе та інших.

Важливою умовою продуктивності зворотного зв'язку є його своєчасність, що обумовлено принципом „тут і тепер”. Зворотний зв'язок має стосуватися тих проявів особистості, які вона спроможна змінити. Негативна інформація стосовно фізичних особливостей, наприклад, може викликати фрустрацію і зайву напругу.

Проголошена безоцінність не є гарантом відсутності категоричних оцінних суджень. Введення групових принципів суперечить тим реаліям, в яких існує людина. Процес соціалізації є засвоєнням нормативних цінностей, які зафіксовані в оцінних судженнях. Згідно результатів досліджень, в тренінзі суто оцінні судження використовуються в 5-6 разів менше, ніж у реальному спілкуванні [3].

Сприймання людини пов'язане з її оцінкою, оскільки передбачає певне ставлення. Оцінним судженням властива найбільша прагматична сила впливу. Саме вони, як правило, активізують захисні механізми. Інформативність загальнооцінних суджень є мізерною. Загальні аксіологічні судження є рефлексамі різних систем цінностей і тому є досить суб'єктивними [1]. Ситуація в групі АСПН пом'якшує реакцію на аксіологічні акти, нівелює їх силу впливу. Безоцінність як принцип функціонування групи змушує учасників навчання вуалювати своє емоційне ставлення, використовувати в більшій мірі інтерпретативні, дескриптивні та автодескриптивні судження. Відбувається пошук засобів зниження категоричності в оцінюванні.

Учасники навчання повинні на час роботи групи АСПН позбутися залежності від просоціальних моральних норм. Згідно принципів роботи весь поведінковий матеріал у групі є безоцінним (з точки зору соціальних оцінок). Рефлексивні знання, які здобуває учасник АСПН, передбачають оцінювання власного емоційного стану, що є реакцією на співвіднесеність нормативно-соціальних оцінок із прийнятими в групі. Відбувається переорієнтація оцінки із зовнішнього у внутрішній план. Члени групи використовують автодескриптивні судження, аналізуючи свої погляди, позицію, свій власний стан, який викликаний певною групою ситуацією. Присутність оцінки у такому вигляді не викликає занепокоєння, стимулює самооцінку і самоаналіз.

Зворотний зв'язок учасників навчання є різним з точки зору інформативної насиченості. Це залежить від конкретності суджень та їх аргументованості, від участі вербальної і невербальної інформації. Словесна інформація не є єдиним джерелом зворотного зв'язку. Екстралінгвістичні характеристики звучання мовлення додають йому експресивності, виразовості, доступності. Важливим фактором контролю комунікативної адекватності є відповідність вербальної і невербальної інформації. Невербальні засоби комунікації менш підконтрольні свідомості і тому є більш правдивими. Засоби невербального зв'язку часто є миттєвою спонтанною емоційною реакцією. Безпосередність реагування у груповому процесі є цінним інформаційним джерелом.

Зворотний зв'язок у групі АСПН активізує роботу захисних механізмів психіки учасників навчання. В основі зазначеного механізму – потреба утверджувати себе в очах членів групи, потреба у позитивному образі „Я”. Ідеалізоване „Я” визначає систему очікувань щодо власного відображення. Негативний зворотний зв'язок сприймається як загроза „Я”. За таких обставин члени групи піддають сумніву компетентність інших, правдивість інформації, її об'єктивність. Члени групи „відстоюють” себе, використовуючи оцінні судження, що є раціоналізацією. Потреба у захищеності актуалізує витіснення, регресію, сублімацію, ідентифікацію, проєкцію та інші форми психологічних захистів. Деяке зняття напруженості, тривоги є лише тимчасовим розв'язанням внутрішнього конфлікту [5, с. 64]. Активізація захисних механізмів обумовлена тенденцією „від слабкості до сили”. Сила суб'єкта як просоціальної особи в оцінних судженнях, чому сприяє весь процес соціалізації особистості.

Небажаними результатами дії механізмів психологічного захисту є відхід від реальності, закритість для нового досвіду, що значно обмежує можливості саморозвитку. Захисні механізми можуть блокувати сприймання інформації. Людина опиняється в полоні власних тривог, мотивів, турбот, стає нездатною до адекватного сприймання. В угоду „ідеалізованому Я” суб'єкт вдається до соціально-перцептивних викривлень реальності. „Ці викривлення можуть

стосуватись специфічного селекціонування зворотного зв'язку у видозмінах зворотної інформації на вході чи в процесі її переробки, в пропусках певної інформації, у перегрупуванні змісту, загалом, в селекціонуванні інформації” [6, с. 12].

Зворотний зв'язок виконає свої функції, якщо буде сприйнятий реципієнтом. Продуктивність цього процесу, як свідчать результати наших досліджень, залежить від особливостей сприймання суб'єкта, наявності деструкцій, специфіки його інтерпретації, розуміння отриманої інформації. Особливої значущості набуває психологічна готовність учасників навчання до самозмін, відкритість новому досвіду. Результативність сприймання інформації залежить від розвитку емоційно-когнітивної сфери суб'єкта, його здатності до аналітико-синтетичної діяльності.

Робота у групі передбачає не тільки сприймання зворотного зв'язку, а й уміння надати його іншим членам групи з позицій гуманізму. Інтенсифікації зворотного зв'язку в груповому процесі АСПН сприяє децентрація уваги його учасників з власного „Я” на потреби інших членів групи. З метою підвищення продуктивності сприймання зворотного зв'язку у групі слід ретельно дотримуватися процесуальних принципів і методичних вимог.

Наявний зворотний зв'язок у групі слугує об'єктивації особистісних деструкцій учасників навчання. До особистісних деструкцій, на думку Т.С.Яценко, слід віднести стабілізовані утворення психіки, які породжують бар'єри в контактах з іншими людьми та ускладнюють тим самим реалізацію власних потреб та цілей [5]. Особливості зворотного зв'язку членів групи дають можливість встановити невідповідність цілей, бажань і засобів, якими вони досягаються. Зворотний зв'язок об'єктивує соціально-перцептивні викривлення. Тому, як зазначає Т.С.Яценко, дослідження відступів від соціально-перцептивної реальності є центральним у психокорекційній роботі, бо саме в них криється зміст особистісної проблеми суб'єкта, породжуваної його „захисною системою”.

Зворотний зв'язок є своєрідним лакмусовим папірцем для учасників навчання, за яким вони можуть визначити адекватність самосприймання. Ставленню до себе належить особливе місце у системі життєвих відносин особистості. Поняття про себе, свою цінність і сутність значною мірою впливає на сприйняття суб'єктом світу у цілому. Уявлення індивіда про себе формуються на основі: сприймання себе через співвіднесення з іншими, через сприймання себе іншими, на основі результатів власної діяльності, через спостереження власних внутрішніх станів, через безпосереднє сприймання власної зовнішності [3]. І.І.Чеснокова [4] підкреслює значущість пізнання себе через ставлення до індивіда окремих членів групи, або через генералізоване ставлення всієї групи.

Особливості зворотного зв'язку на різних етапах роботи групи є показником дезінтеграційно-інтеграційних процесів. У зв'язку з цим зворотний зв'язок є специфічним на різних етапах групового процесу.

Проголошені принципи групової роботи (безоціночність, довіра, відвертість, активність) учасникам навчання не так легко реалізувати у взаємодії. Ситуація невизначеності, відсутність регламентації, чітких вказівок на початковому етапі роботи групи АСПН стримує активність її членів, блокує зворотний зв'язок. З одного боку, у суб'єкта є потреба ствердитися в групі і робити це він звик, використовуючи оцінні судження. З іншого боку, необхідно навчитися висловлюватися безоцінно. При цьому виникає дезінтегральний емоційний фон. Постійне розв'язання внутрішнього конфлікту – шлях наближення до себе та до іншої людини. Нормативно-оцінні судження в групі АСПН ми можемо пізнавати опосередковано через емоційні реакції учасників навчання на себе та інших. В міру того, як суб'єкт опановує груповими принципами, способами пізнання себе та інших членів групи, його зворотний зв'язок набуває все більш виражених когнітивних форм. Це відбувається завдяки розумінню внутрішніх

глибиннопсихологічних механізмів, які управляють суб'єктом та базуються на інфантильних глибинних цінностях. Проведені нами дослідження свідчать, що динаміка оцінних суджень відбувається у такій послідовності : морально-етичні → емоційні → раціональні.

По ходу роботи групи зворотні зв'язки стають більш активними, інформативними, змістовними, глибокими й об'єктивними. Груповий матеріал дає можливість простежити зміну уявлень членів групи стосовно один одного від першого враження до стійкого знання. Особистісна та групова динаміка виявляється в змісті, характері та формах зворотного зв'язку.

Динаміка особистісних змін є досить індивідуальною і не співпадає з груповою динамікою. У груповій роботі важливо, щоб кожен крок в особистісному зростанні учасників навчання був помічений і позитивно підкріплений. Зворотний зв'язок в АСПН виконує функцію позитивного підкріплення апробації нових форм поведінки, вербалізованих суджень переосмислення звичних уявлень учасників навчання. Позитивне емоційне підкріплення сприяє формуванню нових комунікативних навичок, які є продуктивними для члена групи. Формами прояву позитивного підкріплення у групі АСПН є рефлексивні емоційні реакції учасників навчання, які виявляються в увазі до кожного члена групи, підтримці, емпатії.

Інколи має місце і самопідкріплення, самосхвалення, підбадьорювання, вербалізація задоволення собою. Ситуації позитивного підкріплення можуть виникати спонтанно, а можуть і стимулюватися керівником групи. З цією метою ми пропонуємо учасникам навчання, наприклад, завершити речення: „Сьогодні я задоволений собою, тому що...”, „Мені сподобалося, що...”, „Я вірю в те, що...”. Виконання цих завдань розвиває аналітико-синтетичні здібності членів групи, їх рефлексію, стимулює пізнавальну активність, сприяє груповій інтеграції та особистісній динаміці.

У наданні зворотної інформації керівником і членами групи є істотні відмінності. Керівник групи, як і учасники навчання, при наданні зворотного зв'язку дотримується групових принципів, однак при цьому він несе професійну відповідальність. Зворотний зв'язок керівника зорієнтований на кожного і групу загалом. При наданні інформації керівник повинен враховувати її актуальність, значущість, доречність, своєчасність. У зворотних зв'язках керівника пріоритетність віддається професійно значущій інформації, а не суто людським реакціям, переживанням. Тому його зв'язок містить деяку приховану інформацію, яка порційно представляється, розмірена у часі. Зворотна інформація керівника відіграє не лише організуючу роль у груповому процесі, а й має вагомe значення для розвитку корекційних здібностей та можливостей кожного учасника навчання. Поступово керівник свої прогностичні знання робить здобутком кожного, але члени групи не отримують знання у готовому вигляді. Суб'єкт отримує рефлексивні знання, проходячи шлях їх багаторівневого становлення, що відповідає принципам дезінтеграції та позитивної інтеграції як основному механізму особистісної динаміки учасників навчання.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Нові реалії життя формують нові погляди на суспільство, місце людини в ньому. У наш час, час соціальних зрушень, відбувається переоцінка багатьох понять, змінюється пріоритетність цінностей, що постійно вимагає аналізу напряму та характеру руху концепту норми.

У процесі групової психокорекції відбуваються значні особистісні зміни, про свідчить, зокрема зміна позиції суб'єкта, його ставлень до себе і оточуючих, перегляд системи цінностей. Особистісна психокорекція полягає не лише в забезпеченні прогресивних новоутворень, а й у послабленні стереотипних тенденцій, які існують у формі оцінних суджень. Наявність інформативного зворотного зв'язку забезпечує результативність цього процесу. Емоційно-когнітивна активність членів групи сприяє продуктивному засвоєнню отриманої інформації, є передумовою особистісної динаміки учасників навчання. Розкриття глибиннопсихологічних

детермінант поведінки суб'єкта обумовлює динаміку зворотного зв'язку від емоційного рівня до все більш усвідомлюваного й когнітивно упорядкованого. Ефективність зворотного зв'язку між членами групи залежить від їх умінь надавати його, сприймати, інтерпретувати. Особливості сприймання міжособистісного зворотного зв'язку обумовлені готовністю до навчання, соціально-перцептивною компетентністю, особистісною проблематикою, специфікою захисних механізмів. Міжособистісний зворотний зв'язок набуває особливої значущості у зв'язку зі специфікою процесуальної психодіагностики в роботі групи АСПН. Зворотний зв'язок підсилює внутрішню мотивацію учасників навчання до самозмін. Розуміння керівником тренінгової групи ролі зворотного зв'язку в особистісній психодинаміці учасників навчання, врахування його функційного навантаження у груповій роботі, знання засобів оптимізації сприятиме вдосконаленню групової психокорекційної практики.

### Література

1. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт./ Арутюнова Н.Д. – М.: Наука, 1988. – 341 с.
2. Бодалев А.А. Личность и общение: Избранные труды. / Бодалев А.А. – М.: Педагогика, 1983 – 272 с.
3. Петровская Л.А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг. / Петровская Л.А.– М.: Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.
4. Чеснокова И.И. Проблема самосознания в психологии. / Чеснокова И.И. – М., 1977, – 143 с.
5. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції.: Навч.посібник. / Яценко Т.С. – К.:Либідь, 1996. – 264 с.
6. Яценко Т.С. Проблема дослідження несвідомої сфери психіки суб'єкта. / Яценко Т.С. // Практична психологія та соціальна робота . –2002.–№7.–С.10-15.

*В статье рассматривается специфика динамики суждений субъекта в процессе глубинной психокоррекции по методу активного социально-психологического обучения, акцентируется внимание на контекстном характере изменений благодаря целостному познанию психики. Автор подчеркивает продуктивность такого подхода в обеспечении результативности психокоррекционного эффекта групповой работы.*

*This article explores the dynamics of the subject's judgment in the process of deep psycho-correction by means of psychological active social learning, focuses on the contextual nature of the changes through a holistic knowledge of the psyche. The author emphasizes the productivity of this approach in ensuring the effectiveness of psychocorrectional effect of group work.*

Статтю подано до друку 12.12.2014.

©2014 р.

О. П. Бабарикіна (м. Черкаси)

### ІНТЕРПРЕТАЦІЯ В ГЛИБИННО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ПІЗНАННІ

Психологічна енциклопедія визначає термін “пізнання” як процес відображення реальності у свідомості, активну розумову, емоційну діяльність, результатом якої є знання, узагальнення у вигляді теорій, законів, наукових понять [15]. Енциклопедичний словник витлумачує пізнання як процес відображення та сприйняття дійсності в мисленні суб'єкта, результатом чого є нове знання про світ [2]. Наголошується, що пізнання залежить від